

Historie OSA

Když v OSA pukaly ledy.

JUDr. Vlastimír David

Bylo to někdy v polovině roku 1974, kdy mi zavolal ředitel České filharmonie prof. Jiří Pauer a požádal mě o schůzku v jeho kanceláři v Rudolfinu. Pracoval jsem v té době jako právní zástupce Supraphonu, kam jsem byl v roce 1971 odložen po likvidaci Krejčova Divadla za branou, které jsem v roce 1965 spoluzakládal a pracoval zde jako provozní šéf. Likvidace divadla probíhala pod patronací a v režii ministerstva kultury tak, aby byl zajištěn nekonfliktní a hladký průběh a tím bezbolestná cesta do ztracena, neboť Divadlo za branou bylo v té době ostře sledovaný politický fenomén, a to jak v tuzemsku, tak i v zahraničí. Bylo mi likvidátorem nabídnuto místo právního zástupce Supraphonu, které jsem bez jakéhokoliv rozmýšlení přijal. Ředitelem Supraphonu tehdy byl Jaroslav Šeda, vynikající profesionál, vzdělaný a znalý věci. Dobře jsme si rozuměli. Vedoucím jeho sekretariátu byl pan Pavlovský, bývalý letec 311. bombardovací perutě britské RAF z druhé světové války. Dostal jsem se do slušné společnosti. Ale jen do doby, než se šrouby normalizace začaly neodbytně přitahovat. Ředitel Šeda odchází. Do Supraphonu přicházejí do řídicích funkcí noví lidé, doba se mračila, normalizace spěchala. A právě v té době jsem obdržel vzkaz od Jiřího Pauera, abych ho navštívil. Taková pozvání se neodmítají, ani neodkládají. Prof. Pauer měl pro mne příjemné překvapení. Nabídl mi místo vedoucího právního oddělení OSA po zemřelém JUDr. Novotném. Prof. Pauer zastával funkci předsedy výboru OSA. Věděl jsem, co je OSA, neboť Supraphon realizoval honorářové platby pro tuzemské i zahraniční autory prostřednictvím OSA. OSA a Supraphon se vzájemně respektovaly. Celý systém plateb OSA do zahraničí, ale i tuzemským autorům byl tak trochu opředen tajemstvím a plný záhad. A mně se nyní nabízí vstup do těchto tajemných

komnat. Samozřejmě, že projevují mimořádný zájem, neboť takovéto nabídky se neodmítají. Pauer mě odkazuje na ředitele OSA Ivo Jirásku, abych projednal další. Ředitel Jirásek dříve pracoval jako umělecký šéf a dirigent v opavském divadle a já jsem chodil na jeho operní produkce, když jsem pracoval v nedalekém Krnově na základě umístěnky z Právnické fakulty UK. Bylo o čem mluvit. Byl to vynikající manažer a jako u bývalého dirigenta u něj přežívala sympatická nemoc z povolání: přesnost, dochvilnost, koncepční myšlení a kolegiální, ale zároveň náročný vztah ke svému ansámblu, každý svůj krok dobře promýšlel a pečlivě analyzoval. Naskytla se mi dobrá spolupráce.

Začínám se orientovat v zásadních otázkách statutárního fungování OSA a uvědomuji si, že jde o mimořádnou odpovědnost za celkovou činnost organizace, neboť organizace vybírá a rozděluje vysoké objemy autorských honorářů pro tuzemské a zahraniční autory a přijímá autorské honoráře pro zastupované autory ze zahraničí. Organizací procházejí vysoké částky devizových obrátů. Studuji znovu a znovu autorský zákon, odbornou literaturu, interní dokumenty a snažím se porozumět, konzultuji v Ústavu autorského práva atd. Moji kolegové v právním oddělení JUDr. Soukup a JUDr. Petera jsou loajální spolupracovníci, znalí chodu organizace a svěřené právní problematiky, nicméně zesnulý dr. Novotný s sebou odnáší širokou škálu „know-how“ se znalostí nesčíslné řady koutů, koutečků a zákoutí fungování OSA, které musím nově objevovat a dešifrovat. Ve věcech honorářů rozhoduje desetičlenný výbor a podklady připravují tři komise: přijímací, vyúčtovací a komise pro otázky tvorby. Na vyúčtovacím procesu se tedy podílelo cca 40 odborníků (desetičlenný výbor OSA, desetičlenná komise pro otázky tvorby, desetičlenná komise vyúčtovací a desetičlenná komise přijímací), přičemž ani jeden z těchto pracovníků není v pracovním poměru k OSA. První velká záhada: rozúčtovací honorářový proces je svěřen odborníkům, kteří za výsledky tohoto procesu právně neodpovídají. Odpovídá ředitel OSA, který, podle statutu, je skladatelem z oblasti vážné hudby. Dochází mi, že odpovědnost se bude konec konců vztahovat především na placený aparát OSA. Vedoucí právního oddělení bezesporu ponese plnou odpovědnost za právní chod organizace, a aby tomuto vedoucímu právního oddělení nic neuniklo, pořizuje podle zvyklostí zápisy z jednání pracovní rady aparátu OSA,

ale i ze zasedání výboru, kde se konstitují honorářové relace v milionových obrazech. Můj podpis jako právníka organizace je tedy na všech zásadních dokumentech OSA, v nichž se rozhoduje prakticky o všech statutárních záležitostech OSA, především tedy o honorářích. Samozřejmě, že na dokumentech nechýbí podpis ředitele a předsedy výboru. Vím však, co zakládá můj skromný podpis na těchto zápisech a jak se tímto zakládá právní odpovědnost. JUDr. Novotný byl bezpartijní a já byl jako bezpartijní shledán tím pravým nástupcem. Nebyť ve straně byl pro vrcholové pracovníky aparátu OSA snad základní kvalifikační předpoklad (vedoucí sekretariátu ředitele, vedoucí právního oddělení, vedoucí zahraničního sekretariátu, vedoucí ekonomického odboru, vedoucí dokumentace atd.). Bůh mi pomáhej a buď milostiv.

Ředitel Jirásek mě seznamuje s předsedou odborové organizace, kterou vedl vedoucí rozúčtovacího honorářového odboru, zkušený, noblesní, starší pán s bílými vlasy, Emil Ksandr. Zkoumáme se, chce být zřejmě ubezpečen, že zde v OSA doslouží ještě několik let a bez újmy odejde na odpočinek. Ví, že spousta osudových rozhodování o fungování této organizace bude procházet mýma rukama a chce se ubezpečit, že to bude možné (přesluhoval potom deset let). Dlouze jsme se zkoumavě pozorovali, neboť jsme tušili, že chybný krok jednoho z nás může vést ke kolapsu celé OSA a my dva v tom budeme až po uši.

Mé obavy se vystupňovaly, když mi zcela zůstal v utajení kontakt s předsedou základní organizace KSČ, která, podle socialistické ústavy, byla vedoucí silou nejen ve státě, ale i v každém podniku. Nikoliv však v OSA. S ohledem na nepatrný počet členů KSČ nemohla být ustavena základní organizace, a proto se straníci OSA spojili s Obvodním kulturním domem Prahy 6 a nerušeně schůzovali, diskutovali a usnášeli se o problémech socialistické výstavby a poté socialistické přestavby u nás v Dejvicích. Naše rodná strana byla u nás v OSA postavena zcela mimo hru. Nemluvila do přijímání pracovníků, neúčastnila se porad aparátu ani jednání výboru. Ředitel Jirásek mě ubezpečil, že výbor OSA, navrhovaný ideovými svazy skladatelů a spisovatelů a jmenovaný ministrem kultury, je výlupek vrcholných kádrových exponentů skladatelské a spisovatelské obce a nemůžeme dopustit, aby do vysoce odborných záležitostí mluvili byt i vynikající

šoféři OSA, když konec konců jde o odborně náročné věci, kterými je nemůžeme zatěžovat. Zlatá slova. Ale já opětně pocítuji, že se smyčka odpovědnosti stahuje na nás nestraníky v aparátu OSA, kteří jsme zde uvízli jak u Thermopyl, aniž nám to zákony kázaly, neboť naše zvědavost, touha vidět, poznat a snad si i zariskovat a vyzkoušet své síly, nás vrhá do situací spíše nebezpečných, nejistých a často i sebezáhubných. Tytéž pocity nás vedou ke vzdoru a touze vyrovnat se s osudovými a nebezpečnými nástrahami, které před nás život postavil. OSA byla výzva i past. A bylo dobře to vědět.

Přesto dál analyzuji situaci. Výbor OSA spolu s komisemi vytváří takřka čtyřicetičlenný tým osob bez pracovního poměru k OSA, který by jinak zakládal právní odpovědnost. Jde tedy o orgány poradní a konzultační. Stále myslím na právní aspekty této podivuhodné hry. Komise neodpovídají, výbor neodpovídá. Zůstává tedy skladatel – ředitel. Za ředitele odborně odpovídá aparát, složený vesměs z profesionálů bez stranické příslušnosti. Je to dobré? Je to opravdu past? Nebo promyšlený systém, kde jsou ti, co nesou odpovědnost, aniž rozhodují, a ti co rozhodují, aniž nesou odpovědnost? Ale čím dál víc jsem poznával, že systém OSA je nastaven nesmírně racionálně a pragmaticky. Tak nějak to myslel Pauer a snad i Jirásek. Aparát se nesmí za nic skrývat, tedy ani za stranické usnesení z Dejvic. Hleďte si svých odborných záležitostí aparátu OSA, do kterých Vám nebudeme mluvit, a budete odpovídat za své záležitosti do svých „hrdel a statků“ a my ponese odpovědnost za honorářové věci, tj. za rozdělování honorářů (a já jsem si domyslel, že rovněž do svých hrdel a statků, i když to nebylo řečeno). A do toho nám nebudete mluvit. Jenže: je skutečně založena právní odpovědnost těchto čtyřiceti dobrovolných pracovníků za rozdělování honorářů? Bůh mi pomáhej a buď milostiv. Hyn se hukáže.

Prověřuji si vyúčtovací systém honorářů. To je alfa a omega, na které stojí filosofie této organizace a samozřejmě i celá právní konstrukce jejího fungování. Jde mi stále o klíč, který by zakládal právo k platné konstrukci rozdělování honorářů, které provádí čtyřicetičlenná skupina bez pracovního poměru k OSA. Hledám ve spisových složkách JUDr. Novotného, neboť chci věřit, že i on na něčem musel budovat své jistoty. Listuji v útlé složce základních právních dokumentů upra-

vujících fungování OSA, od zřizovacích listin, přes statuty, organizační řády a další. A zde mě zaujal nenápadný dokument vydaný společně Ministerstvem kultury a informací a Ministerstvem financí pod čj. 623/67-sekr s názvem: „Koncepce úpravy odměňování za vytvoření a užití uměleckých děl a za umělecké výkony“, který byl vzat na vědomí Státní komisí pro finance, ceny a mzdy dne 27.7.1967. Doktor Novotný si výrazně zatrhuje kapitolu III, písm. h) s názvem Rozdělování provozních honorářů: „*Výše honorářů autorů hudebních děl je určována podle kulturně politického významu hudebního díla, počtu provozování a s přihlédnutím k ohodnocení osoby autora. U slovesných děl je pak výše odměn stanovena procentem z tržby. Tato forma odměňování autorů za užití děl v zásadě vyhovuje. Vyžádá si však perspektivně zejména u hudebních děl hlubší specifikaci a zhodnocení dosavadního způsobu odměňování, při němž se zatím přihlíží k hodnotě díla, osobě autora, povaze tvorby apod., zejména také podle narůstající diferenciaci hudebních žánrů a nových hudebních forem.*“

Kritérium hodnocení díla je tedy dáno:
a/ kulturně politickým významem hudebního díla
b/ počtem provozování
c/ s přihlédnutím k ohodnocení osoby autora

Vrátíme-li se k autorskému zákonu, platnému v té době (zák. č. 35/1965 Sb.), potom je výše honoráře v § 13, odst. 1 vymezena takto: „při každém užití díla náleží autorovi ... odměna za tvůrčí práci. Výše odměny se řídí podle hodnoty díla a jeho společenského významu.“ Toto zákonné kritérium má být pro oblast užití hudebních děl základním axiomem pro hodnotící kritéria aplikovaná OSA. Výše zmíněné zásady uvedené v dokumentu, vydaném dvěma ministerstvy v roce 1967, jsou v kapitole IV, bod 1) písm. g) „Rozdělování provozních honorářů prostřednictvím Ochranného svazu autorského, Čs. divadelního a literárního jednatelství, Slovenského autorského svazu, Slovenského divadelního a literárního zastupitelství“ rozvedené takto:

- u hudebních děl uvážit hlubší specifikaci hodnotových bodových skupin jednotlivých děl s ohledem na kvalitativní diferenciaci, jednotlivé druhy hudebních děl zhodnotit pomocí dosavadního bodového systému (platného pro všechny formy užití, s tím,

že dosavadní bodové rozpětí mezi jednotlivými skupinami děl bude zvýšeno tak, aby bylo možno výrazněji než dosud vyjádřit rozdíly mezi jednotlivými druhy děl, zejména pokud jde o náročnost tvůrčí práce, společenský význam díla a omezenou možnost reprízování vážné hudby.“

Z uvedeného je patrné, že základní kritéria vyúčtovacího řádu OSA korespondují se základními dokumenty zákonného vymezení odměňování a rozdělování provozních honorářů stanovených autorským zákonem a předpisy ústředních orgánů státní správy. Příznám se, že jsem plně akceptoval strategické pojetí doktora Novotného u vědomí toho, že na základě platné normativní úpravy lze respektovat základní konstrukci vyúčtovacího systému OSA jako takového. Princip je normativně vymezen. Ostatní je práce lidských hlav.

Uvědomuji si v té době náš dluh vůči zahraničí. Po dohodě s ředitelem Jiráskem navštívuji na Ministerstvu kultury odborného referenta soudruha Matějovského, který plánuje a rozděluje devizové obraty ministerstva pro podřízené organizace. Kupeckým účetnictvím mu dokazují, že naše vyúčtování do zahraničí je naprosto neudržitelné. Deset let jsme ve svých devizových výdajích bez pohybu a honoráře ze zahraničí progresivně stoupají. Vysvětluji mu praktiky zahraničních ochranných organizací autorských založené na jednoduché spravedlnosti: když neplatíš a nechrániš tedy naše zájmy nebo platíš málo, nečekej od nás jiný postoj. Výjimky potvrzují pravidlo. Evropa je vstřícná. Vy-děláváme dolar za cenu, která je hluboko a neuvěřitelně pod průměrem v republice. A mohli bychom vydělat víc, kdybychom přiměřeně platili do zahraničí, neboť export naší hudby, zejména vážné, byl vždy aktivní. Nůžky mezi exportem a importem se nebezpečně rozvírají ve prospěch OSA, avšak k tíži zahraničí. Je možné, že trend se obrátí. Soudruh Matějovský znal dokonale kupecké účetnictví, takže nakonec před čísly kapituloval. Výsledkem mé mise bylo zvýšení devizového limitu OSA o jeden milion. V té době to byly velké peníze. Injekce zapůsobila a výnosy ze zahraničí se postupně zvyšují ke spokojenosti autorů i hladové státní pokladny. Aby bylo jasno: zahraniční autor dostane v OSA obdobné bodové ohodnocení díla jako autor tuzemský a stejně je přesně zjištěn počet provozování. Systém pracuje tak, že se sečetly body všech zahraničních autorů a souhrn těchto bodů se vydělil přidělným limitem devizových korun

a tím se stanovila bodová hodnota zahraničního vyúčtování, kterou se vynásobil počet bodů zahraničního autora, a tak vznikl jeho honorář. Statistické zjišťování bylo naprosto stejné jako u tuzemských autorů, ale konečný finanční efekt závisel na výši přiděleného devizového limitu. Tento limit byl dlouhou dobu bez jakéhokoliv pohybu. Jednoduché. Spravedlivé. Kruté. Ale konec konců tu nějaký honorář byl na světě, byť symbolický, a já věřím v upřímnou radost každého zahraničního autora, který obdržel přes svoji autorskou organizaci zprávu o provozování svého díla ve vzdálené zemi, o níž často nic nevěděl. Emil Ksandr byl v této věci pečlivý a starostlivý a tuto filosofii jsme spolu sdíleli a vzájemně jsme se o tom utvrzovali. OSA tím získal mimořádný kredit v zahraničí. Naše organizace v rámci CISAC byla v objemu plateb honorářů do zahraničí na prvním místě mezi socialistickými zeměmi. Platili jsme více než Sovětský svaz i Polsko. Ale náš předpoklad vyšel. Devizové příjmy pro naše autory se dále zvyšovaly a rostla i prestiž a kredit OSA v zahraničí. Bez potíží byla rovněž přijata moje kandidatura za člena právní a legislativní rady CISAC, aktivizovali jsme naše vztahy v technické komisi CISAC a na kongresech jsme navazovali sympatické osobní vztahy. Byl jsem za OSA několikrát zvolen jako jeden ze čtyř skrutátorů na kongresech CISAC, což byla bezesporu pocta pro naši organizaci (skrutátoři vyhlášovali výsledky tajných voleb kongresu).

Zajímavá byla moje první návštěva v Sovětském svazu spolu s ředitelem Ivo Jiráskem, kde jsme navštívili sovětskou autorskou agenturu VAAP. Sovětský svaz tehdy přistoupil k mezinárodní Všeobecné úmluvě o autorském právu a sbíral zkušenosti. Rovněž se přihlásil do CISAC a všechny tyto věci byly pro něj velkým tajemstvím. Věděli o nás, že OSA je zakládajícím členem CISAC od roku 1919. Především jsme se uvedli tím, že jejich překladatelská služba pro nás nebude nutná, neboť překlad si budeme zajišťovat sami a spoléhal jsem v této věci sám na sebe. První ruská slova jsem zachytil ve svém rodišti v roce 1945, kdy přišli rudoarmějci, a já jsem hltal nezbytná substantiva i adjektiva pro vzájemnou komunikaci, a zbytek dodaly školy všech stupňů. Můj překlad projevu předsedy Borise Dmitrijeviče Pankina pro ředitele Jiráska byl simultánní, zatímco překlad

pro předsedu Pankina byl v blocích. Zajišťoval ho Alexandr Alexandrovič Lebědev, bývalý pracovník Mezinárodního svazu studentstva v Praze. Údiv. Mise byla velmi úspěšná, protože naši přátelé hltali naše informace o CISAC a mezinárodní spolupráci v oblasti autorských práv hudebních s otevřenými zornicemi. Připravovali jsme rovněž smlouvu o vzájemném zastupování hudebních autorů. Spolupráce s VAAP byla od tohoto setkání velmi vstřícná a VAAP, pokud si vzpomínám, nám platil více než my jemu. Což na tehdejší poměry bylo velmi pozoruhodné. Pro zajímavost připomínám, že B.D. Pankin byl v letech 1990 - 1992 velvyslancem v Praze a poté, po rozpadu SSSR, prvním ministrem zahraničí Ruska. Po něm se stal velvyslancem v Praze v letech 1991 - 1996 náš moskevský překladatel A. A. Lebědev. Zdá se, že jsme tehdy s ředitelem Jiráskem udělali na budoucí ambasadory dobrý dojem, když si vybírali své zahraniční posty. Možná že jsme k tomu tak trochu přispěli. Kdož ví?

K dramatickému vývoji došlo v OSA za ředitelování skladatele Flosmanna, který nastoupil po Ivu Jiráskovi. Hvězda skladatele Flosmanna začala prudce stoupat po roce 1968, kdy postupně získal vysoké pozice v SČSKU a zdá se, že byl vyslán do OSA s naprosto přesným záměrem, totiž aby zde udělal pořádek v souladu s požadavky stupňující se normalizace. Samozřejmě šlo o kontrolu nad honorářovou politikou, přesně řečeno nad balíkem peněz v OSA a jejich rozdělováním. Připomínám k tomu, že Flosmann se s Pauerem a Jiráskem naprosto nesnášeli. Flosmann byl konec konců opatrný, seznamoval se s organizací a zdálo se, že se mu vše jevílo příliš složité. Nechával si dokonce poradit a musím přiznat, že některá moje právní stanoviska respektoval. Měl však nápady, nad kterými se mi tajil dech. Začal například rozvíjet teorii o přerozdělování honorářů ze zahraničí formou tzv. druhé etapy. Honoráře, které přišly na konkrétní jméno autorů od zahraničních společností, hodlal prostě přerozdělit podle nových kritérií. Byla to koncepce naprosto originální bankovní loupeže. Neuvěřitelné. Ve velikém klidu jsem mu vysvětlil celý mechanismus užití díla českých autorů v zahraniční autorské organizaci: evidence o jejich provozování, zjištění honoráře a zaslání tohoto honoráře na jméno autora přes konto naší organizace spolu

se zúčtovacím listem, kde je uvedeno jméno autora a výše honoráře. Opakuji mu, že honorář přichází sice do OSA, ale ve skutečnosti na jméno konkrétního autora. Jsme pro naše autory jen zprostředkující vyúčtovací středisko. Zajímavé bylo, že to Flosmann rychle pochopil a dal od toho stejně rychle ruce pryč. Samozřejmě, že jsem ho upozornil na možný mezinárodní skandál. Jestli mu to někdo radil, nevím. Vybral se však jinou cestou, totiž cestou manipulace s vyúčtovacími podklady, respektive zneužívání vyúčtovacích pravidel v kategorizaci autorů, dohodnocování a podobně, což vše bylo ve sféře bez jakéhokoliv vlivu odborného aparátu, neboť všechny tyto operace prováděly komise a výbor. Skončilo to tak, že jeden penzionovaný plukovník v.v. byl přijat za vedoucího honorářového vyúčtovacího odboru (Emil Ksandr odešel do důchodu), druhého podplukovníka v.v. si plukovník v.v. přivedl jako svého asistenta, jeden podplukovník v.v. byl kádrovým referentem a další plukovník v.v. byl pověřen archivní službou. Gorbačov volal po perestrojce, takže přestavba v OSA mohla začít. Flosmann se kádrově připravil. Ale v OSA začalo být dusno, až nedýchatelno. Byl jsem celou dobu s touto partou v konfliktu a snažil jsem se udržovat alespoň formální pravidla hry. Krátce před příchodem plukovníků jsem přizval na pomoc svého přítele, spolužáka z právnické fakulty a úspěšného advokáta JUDr. Josefa Slaninu, jehož jsem znal jako bystrého a schopného právníka. A dále jsem prosadil přijetí JUDr. Pavla Svobody, vzdělaného a jazykově erudovaného absolventa (nyní autor řady publikací o EU, poslanec, ministr). Tento souboj jsme však pochopitelně prohráli, neboť plukovnícká junta – jak jsme ji v OSA nazývali, si založila vlastní skupinu ZO KSČ a začala OSA stranicky řídit, aniž jim v tom bránil jejich naprostý diletantismus a přezíravý vztah k odborným pracovníkům OSA. A Flosmann tak zřejmě vyhověl jakési vyšší stranické výtce o nedostacích v politické práci a stranickém řízení na pracovištích OSA a samozřejmě, že se s tím vypořádal tím nejhlupečjším a nejriskantnějším způsobem pro OSA, avšak i pro sebe. Další léta to potvrdila. *Pokračování příště.*